

IZAICINĀJUMI DARBĀ AR PIEAUGUŠAJIEM: SITUĀCIJU ANALĪZE LATVIJĀ

Challenges in Work with Adults: the Situation Analysis in Latvia

Anna Vintere

Latvijas Lauksaimniecības universitāte

Sarmīte Čerņajeva

Rīgas Tehniskā Universitāte

Jelena Koroļova

Latvijas Lauksaimniecības universitāte

Abstract. *In the 21st century, people have to cope with continuous change and it is important that people could learn through-out their lives. To gain knowledge successfully throughout the lifetime, personality development psychology, personal needs and education motivation are seen as the more significant features. In order to identify the different age adults learning needs and motivation to learn, and to identify the learning characteristics, the article summarizes a number of case studies - situation analysis, which were done in the framework of Nordplus Adult Education Development project "How to challenge adults to teach adults".*

Keywords: *adult education, adult educators, educational needs, motivation, learning methods, adults' psychology.*

Ievads

Introduction

21.gadsimtā cilvēkam jāspēj tikt galā ar pastāvīgajām pārmaiņām. Strauji mainīgā pasaule liek lielai iedzīvotāju daļai iejusties jaunā un izaicinājumu pilnā darba vidē, kurai nepieciešamas jaunas prasmes un attieksmes. Tāpēc pieaugušo izglītība strauji attīstās, lai nodrošinātu iespēju izglītos visa mūža garumā.

Saskaņā ar *Izglītības likumu*, pieaugušo izglītība ir personu daudzveidīgs izglītošanas process, kas cilvēka mūža garumā nodrošina personības attīstību un sociālo iekļaušanos, pilsonisko līdzdalību un konkurētspēju darba tirgū cilvēka mūža garumā. Pieaugušo izglītība uzlabo konkurētspēju, risina arī sociālās problēmas un veicina iniciatīvu. Izglītoties un papildināt zināšanas mūsdienās var visi, tikai svarīgi atrast katram cilvēkam vajadzīgo motivāciju to darīt.

Plānojot izglītības procesu svarīgi ir zināt pieaugušā vajadzības. Izpratne par pieaugušo mācību principiem palīdz pedagogam labāk izglīt pieaugušos, uzlabo mācīšanas un mācīšanās vidi un ietekmē indivīda mācīšanās rezultātus. Taču cilvēka darbība nav iespējama bez motivācijas. Motivācija garlaicības vietā rada interesi (Students, 1998). Tieši motivācija mūs iekustina, virza mūsu rīcību un uztur mūsu uzvedību ilgākā laikposmā. Runājot par cilvēka psiholoģisko būtību, viens no motivācijas teorijas pamatlicējiem Maslovs (1902 – 1987) uzskata, ka pats galvenais cilvēkā ir viņa svarīgākās vajadzības, pēc kā cilvēks tiecas, uz ko cilvēks ir virzīts, ko viņš uzskata par svarīgāko.

Pieaugušie atšķiras no citiem izglītojamiem ar motivāciju, mācīšanās pieredzi un komunikāciju iespējām. Tas izvirza jaunas prasības arī izglītotājiem un mācīšanas veidiem. Tas ir liels izaicinājums pieaugušo izglītotājiem.

Izvērtējot šos apstākļus, piecas organizācijas no trīs valstīm (Latvija, Lietuva, Zviedrija) Nordplus Pieaugušo izglītības programmas ietvaros īsteno projektu „Kā izaicināt pieaugušos mācīt pieaugušos”, kura ietvaros veiktā pētījuma pirmais posms ietvēra situācijas izpēti partnervalstīs. Latvijas pētījuma respondentu viedokļu analīze atspoguļota šajā rakstā, apzinot dažāda vecuma pieaugušo psiholoģiskās īpatnības, kā arī izglītības vajadzības un motivāciju mācīties.

Materiāli un metodes *Materials and methods*

Rakstā, izmantojot teorētiskās literatūras analīzes metodi, raksturota pieaugušo psiholoģijas izpratne un apskatītas pieaugušo izglītības vajadzības un motivācija mācīties.

Lai apzinātu dažāda vecuma pieaugušo izglītības vajadzības un motivāciju mācīties, kā arī noskaidrotu mācīšanās īpatnības, balstoties uz apzinātajām teorētiskajām atziņām un raksta autoru personīgo pieredzi vairākos starptautiskos izglītības projektos un darbā ar pieaugušajiem Latvijas augstskolās, rakstā apkopota vairāku situāciju analīze:

- 1) Latvijas Lauksaimniecības universitātes (LLU) un Rīgas Tehniskās Universitātes (RTU) nepilna laika un maģistra studiju programmu studentu aptauja (N=168) par formālo izglītību;
- 2) Jauniešu (18–30), kas apgūst kādu svešvalodu, aptauja (N=341);
- 3) Izglītības vajadzības un vēlmes cilvēkiem virs 50. Kopumā aptaujā piedalījās 234 respondenti no piecām valstīm. Šajā pētījumā analizētas Latvijas respondentu atbildes (N=41);
- 4) Pieaugušo izglītotāju aptauja. Latvijā aptauja ietver 374 gadījumus.

Aptaujas anketas ietver dažādus jautājumu tipus: (1) Anketā bija doti jautājumi un atbildes. Respondenti tika aicināti noteikt atbilžu procentuālo sadalījumu pēc viņu prioritātēm/ vai arī izvēlēties vienu vai vairākas atbildes; (2) Doti vairāki apgalvojumi un respondenti tiek aicināti ranžēt tos, numurējot secībā 1, 2, 3..., kur 1 - ļoti svarīgi/ 1 – pilnībā piekrītu u.t.t. Šāda tipa atbildes tiek analizētas, nosakot modu un/ vai vidējo vērtējumu. (3) Jautājumi ar brīvām atbildēm. Aptaujas anketas pieejamas interneta vietnē <http://www.iipc.lv/>.

Pieaugušo psiholoģijas izpratne *Understanding the psychology of adults*

Pieaugušajiem attīstības process noris visā cilvēka dzīves laikā. Viņš spēj labāk sevi vadīt, gribas īpašības parasti ir noturīgas, viņš labāk apzinās savas vajadzības – sociālās un garīgās. Pēc Nīderlandiešu autora Voteringa domām,

vecums no 21 līdz 28 gadiem ir dzīves bāzes ieņemšana, Vijngardens to nosauc par iekšējās un ārējās pasaules pieņemšanu. Vācu psiholoģe Mersa šo cilvēka dzīves periodu nosauc par pirmo pieaugušā dzīves fāzi, bet vecums līdz 35 gadiem - par atrasto dzīves pamatu apstiprināšanu – salīdzināšanu. Mersa pagarina šo vecumposmu līdz 42 gadiem (Liepiņa, 1998).

Senie romieši vecumu līdz 25 gadiem vēl iedalīja jaunības fāzē, bet 25 līdz 40 gadiem tika nosaukta kā pirmā pieaugušo dzīves fāze. Runājot par pieaugušo attīstību, Mersa lieto tādus jēdzienus kā „morālā pilnveidošanās” un „garīgā augšupeja”.

Somu zinātnieki uzsver, ka cilvēka psihiskā attīstība turpinās līdz viņa dzīves beigām, viņa patība nekad nav gatava, vecumu no 20, 25 gadiem līdz 35, 40 gadiem nosaucot par agrīnā brieduma gadiem, kura raksturīgākā īpatnība ir iekšējās autonomijas ieguve. Šim vecumam raksturīgs jaunrades spēju kāpums ikvienā nozarē (Vuorinens, Tūnala, 1999).

Borna un Ruso norāda, ka vecums no 20 līdz 40 gadiem ir optimālu fizisku iespēju laiks (Borna, Ruso, 2001). Vecums, kurā notiek neliela kognitīvo spēju samazināšanās, ir 80 gadi.

Arī latviešu zinātnieki ir pētījušo jautājumu. Piemēram, Svence, raksturojot pieaugušo attīstības īpatnības, 20 līdz 40 gadu vecumposmu nosauc par agrīno briedumu, kura pamatiezīmes ir sevis papildīšana sociālajā vidē un balansēšana starp karjeru un ģimeni (Svence, 1999). 30 gadu vecumā cilvēks sasniedz savā fiziskajā attīstībā zināmu pilnību. Savukārt Karpova runā par astoņām *Ego* attīstības stadijām (Karpova, 1998). Agrīnais briedums tiek attiecināts uz 20 līdz 24 gadu vecumu, bet kā vidējais briedums norādīts 25 līdz 64 gadiem.

Izglītības vajadzības un motivācija mācīties *Educational needs and motivation to learn*

Pieaugušo izglītības vajadzības ir pētāmas no diviem dažādiem aspektiem. No vienas puses, katram cilvēkam ir savas iekšējās vajadzības, kuras tam ir nepieciešams apmierināt, piemēram, vajadzība pēc pašizteiksmes, pašattīstības, pašrealizēšanās. Izaugsmes vajadzības ir cilvēka darbības un apkārtējās vides savstarpējās iedarbes rezultāts. Tās iekļauj gan vēlēšanas pēc atziņas un cieņas, gan pašapliecināšanos. Cilvēkam, saskaroties ar problēmām, kuras atrisināt liedz ierobežotās spējas vai zināšanas, var rasties iemesls sevis pašattīstīšanai. Jāatzīmē, ka vajadzība pēc mūžizglītības izpaužas pārsvarā kā brīvprātīga izvēle.

Otrs pieaugušo izglītības vajadzību aspekts balstās uz personiskās vajadzības apmierināšanas iespējamības, kas ir nepieciešama arī valstiskā līmenī, jo valsts un visas sabiedrības interesēs ir, lai pēc iespējas lielāka daļa sabiedrības indivīdu būtu zinoši, orientētos procesos, jaunākajās tehnoloģijās, būtu atvērti inovācijām, prastu atbilstoši rīkoties, būtu izglītoti un perspektīvi

darbinieki. Iespēja kvalitatīvāk, daudzpusīgāk un pieejamāk apmierināt savas vajadzības pēc izglītošanās un attīstības, piepildīt savas vēlmes, apgūt kaut ko jaunu, raksturo visas sabiedrības – konkrētās valsts dzīves līmeni.

Tātad, motivācija mācīties ir atkarīga no vajadzībām pēc zināšanām sabiedrībā vispār, kā arī konkrētā laikā un vidē, personas personiskās ieinteresētības atkarībā no tā, kādi būs rezultāti un praktiskās pielietojšanas spējas. Zinātnieki apstiprina, ka cilvēka pašvērtības ietekmē viņu emocionālo stāvokli un motivāciju mācīties.

Pētot dažādu dzīves ciklu saistību ar izglītības vajadzībām, Hagighersta pētījumā paveras šāda aina (Havighurst, 1972):

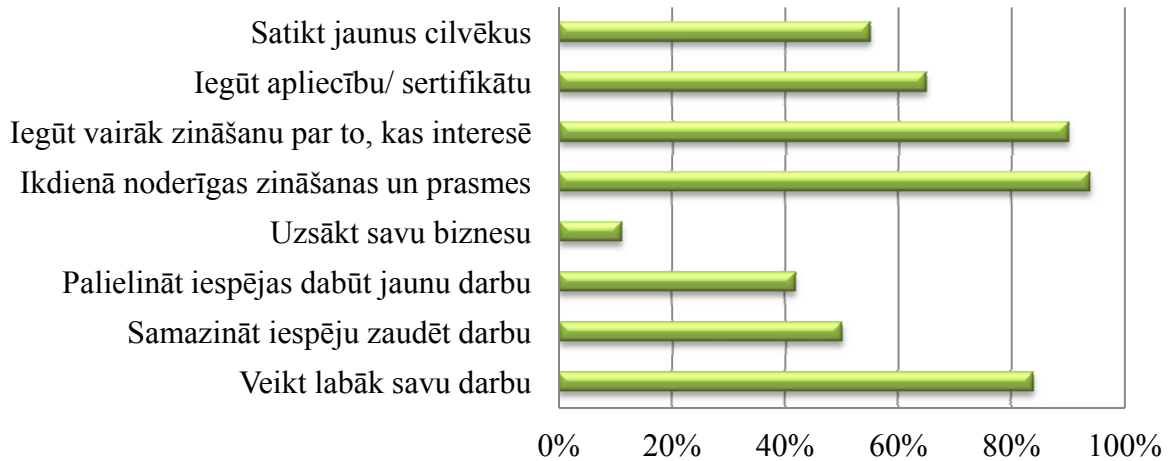
- 1) 18–30 gadu vecumā izglītības ieguve ir saistīta ar karjeras un nodarbinātības perspektīvām;
- 2) 30–40 gadu vecumā izglītība ir papildus pašrealizācijas un pašaktualizācijas joma;
- 3) 40–50 gados cilvēks demonstrē savu noteiktību un pārliecību;
- 4) pēc 50 gadu vecuma cilvēki izvēlas tādus izglītības virzienus, kas sekmē pārdomas, analīzi, izvērtējumu;
- 5) vēlākajos gados cilvēki pievēršas galvenokārt tikai interešu izglītībai.

Pētot nodarbinātības statistikas datus un to sakarības ar izglītības līmeni Eiropas valstīs, var iegūt apstiprinājumu tam, ka pilnvērtīga un apjēgta mācīšanās mūža garumā nodrošina personības rezultatīvu darbību profesionālajā un sociālajā jomā.

Situāciju analīzes rezultāti *Results of the situations analysis*

Pētot nodarbinātības statistikas datus un to sakarības ar izglītības līmeni dažādās valstīs, var iegūt apstiprinājumu tam, ka pilnvērtīga un apjēgta mācīšanās mūža garumā nodrošina personības rezultatīvu darbību profesionālajā un sociālajā jomā. Pēc Centrālās statistika pārvaldes datiem, apmēram desmitā daļa Latvijas iedzīvotāju vecumā no 25 līdz 64 gadiem aktīvi piedalās dažādās pieaugušo izglītības aktivitātēs. Piemēram, apskatot datus par 2011.gadu (1.att.), redzams, motivācija dalībai pieaugušo izglītībā ir dažāda, taču nozīmīgākais ir iegūt ikdienā noderīgas zināšanas un prasmes (piemēram, kuras nepieciešamas sadzīviskā līmenī vai veselīga dzīvesveida izkopšanā, arī valodu zināšanas, apgūt jaunākās tehnoloģijas u.c. – 94%), vēlme attīstīt vai izkopt spējas vai talantus (90%) un sekmīgāka iekļaušanās darba tirgū (84%).

Aptaujas rezultāti liecina, ka Latvijas iedzīvotājiem vismazākā interese ir par sava biznesa uzsākšanu. Pieaugušo izglītībā svarīga ir arī vēlme iesaistīties domubiedru grupās, atrast jaunus paziņas un iegūt draugus, izvairīties no vientulības un atsvešinātības u.c. sociālas problēmas.

1.att.Motivācija piedalīties pieaugušo izglītībā
Figure 1 Motivation to participate in adult education

LLU un RTU studentu aptaujas rezultāti par formālās izglītības iegūšanu
LLU and RTU students' survey on formal education

Aptaujā par formālo izglītību piedalījās 168 LLU un RTU nepilna laika un maģistra studiju programmu studenti. Anketā bija doti jautājumi un atbildes. Respondenti tika aicināti noteikt atbilžu procentuālo sadalījumu pēc viņu prioritātēm. Viens no anketas jautājumiem bija par motivāciju studijām attiecīgajā augstskolā/ specialitātē (1.tabula).

1.tabula

LLU un RTU studentu mācību motivācija
LLU and RTU students' motivation for learning

Jautājums	Atbilde	RTU	LLU			kopējais
			Inženier- zinātnes	Inženier- zinātnes	Sociālās zinātnes	
	Moda (%)					
Kāpēc studē (kopā 100%)	Lai celtu pašapziņu	30	20	20	10	
	Ievēroju ģimenes tradīcijas					
	Draugu ieteikums					
	Lai iegūtu/ paaugstinu profesionālo kompetenci		50	40	60	50
	Vēlos iegūt formālas izglītības dokumentu	60	30	10	10	10
	Cits				

Otrs aptaujas jautājuma mērķis bija noskaidrot, kādai mācību formai studenti dod priekšroku (2.tabula). Kā redzams, studentiem patīk studēt pasniedzēja vadībā un nemaz nevēlas mācīties individuāli (patstāvīgi). Puse no maģistrantiem izvēlas skolotāja vadītās studijas, bet arī atzīt citas studiju formas. Pārsteidzoši, bet inženierzinātņu studenti labprāt mācītos grupās, sadarbojoties ar citiem studentiem.

2.tabula

Mācību formas
Forms of learning

Jautājums	Atbilde Moda (%)	RTU	LLU			kopējais
		Inženier- zinātnes	Inženier- zinātnes	Sociālās zinātnes	Maģistra studijas	
Kādai mācību formai dod priekšroku (kopā 100%)	Patīk studēt pasniedzēja vadībā	50	50	80	50	50
	Individuāli / patstāvīgi				30	
	Grupā (sadarbībā ar citiem studentiem)	40	50	20	20	

Anketa ietvēra arī jautājumu par minētajās augstskolās izmantotajām mācību metodēm (3.tabula). Jāatzīmē, ka esošā studiju sistēma uzspiež lekciju kā noteicošo studiju formu. Tā kā universitātēs pārsvarā dominē *lekcija* un *praktiskais darbs* - studentiem neveidojas citas mācību pieredze.

3.tabula

Izmantotās mācību metodes
Used teaching methods

Jautājums	Atbilde Moda (%)	RTU	LLU			kopējais
		Inženier- zinātnes	Inženier- zinātnes	Sociālās zinātnes	Maģistra studijas	
Kādas mācību metodes visvairāk tiek izmantotas (kopā 100 %)	Lekcijas	20	50	80	60	20
	Praktiskie vai laboratorijas darbi	50	50		30	20
	Semināri				5	
	E-studijas				10	
	Mācību ekskursijas					
	Citas				

Neraugoties uz augstskolu mācībspēku lielajiem pūliņiem un ieguldījumu e-studiju attīstībā, nodrošinot izglītība pieejamību brīvu laikā un telpā, e-studijas tomēr nav populāras studentu vidū.

18 – 30 gadus vecu svešvalodu apguvēju aptaujas rezultāti *Foreign language learners' aged 18 - 30 survey results*

Aptauja tika veikta elektroniski: <http://effective-learning.eu/>. Pētījuma izlase Latvijā tika veidota sekojošā veidā:

- 1) Izmantojot nejaušības principu, tika nosūtīti 300 e-pasti studentiem, kas lieto LLU e-studiju sistēmas Moodle vidi;
- 2) Informācija par aptauju, kā arī uzaicinājums aizpildīt anketu tika izplatīts caur sociālajiem tīkliem "Draugi", "Facebook" un "Twitter";
- 3) Rakstisks uzaicinājums tika nosūtīts visiem angļu valodas apmācības pakalpojumu sniedzējiem Jelgavā ar norādi uz vietni Internetā, kur izvietota anketa.

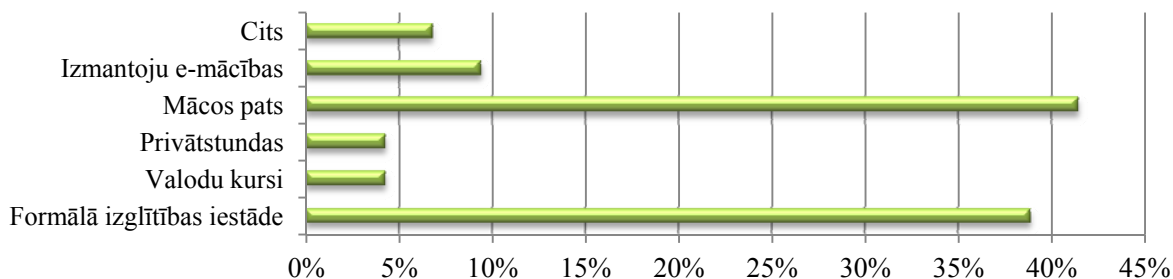
Aptauja kopumā aptauja ietvēra 341 gadījumu: pilnībā aizpildītas anketas 234, nepabeigtas -107. Analīzē kā bāzes vērtības tiek lietotas 234 pilnās atbildes. Respondentiem tika lūgts noteikt, kādi ir galvenie iemesli, kāpēc viņi mācās norādīto svešvalodu, tātad, mācību motivācija (4.tabula).

4.tabula

Iemesli, kāpēc mācās svešvalodu *Reasons for learning foreign language*

<i>Iemesli, kāpēc mācās norādīto valodu</i>	<i>% no respondentiem</i>	<i>Vidējais vērtējums: 1-nenozīmīgs, 5-ļoti svarīgs</i>
Karjeras attīstība	38.89	4.19
Ceļošana	37.61	3.75
Personiskās attiecības	56.84	3.44
Izglītība	58.97	4.16
Pārceļošana	51.71	2.73
Vaļasprieks	51.28	3.01
Pašattīstība	58.12	3.65

Kā redzams tabulā, trīs svarīgāki iemesli, kāpēc respondenti mācās norādīto svešvalodu, saskaņā ar vidējo vērtējumu, ir: karjeras attīstība, izglītība un ceļošana. 51% respondentu, kā cēloni svešvalodas apguvei, ir norādījuši migrāciju, tomēr tās svarīgums ir novērtēts tikai ar 2.73 no 5punktiem.

2.att.Svešvalodu apguves veids
Figure 2 Foreign language learning form

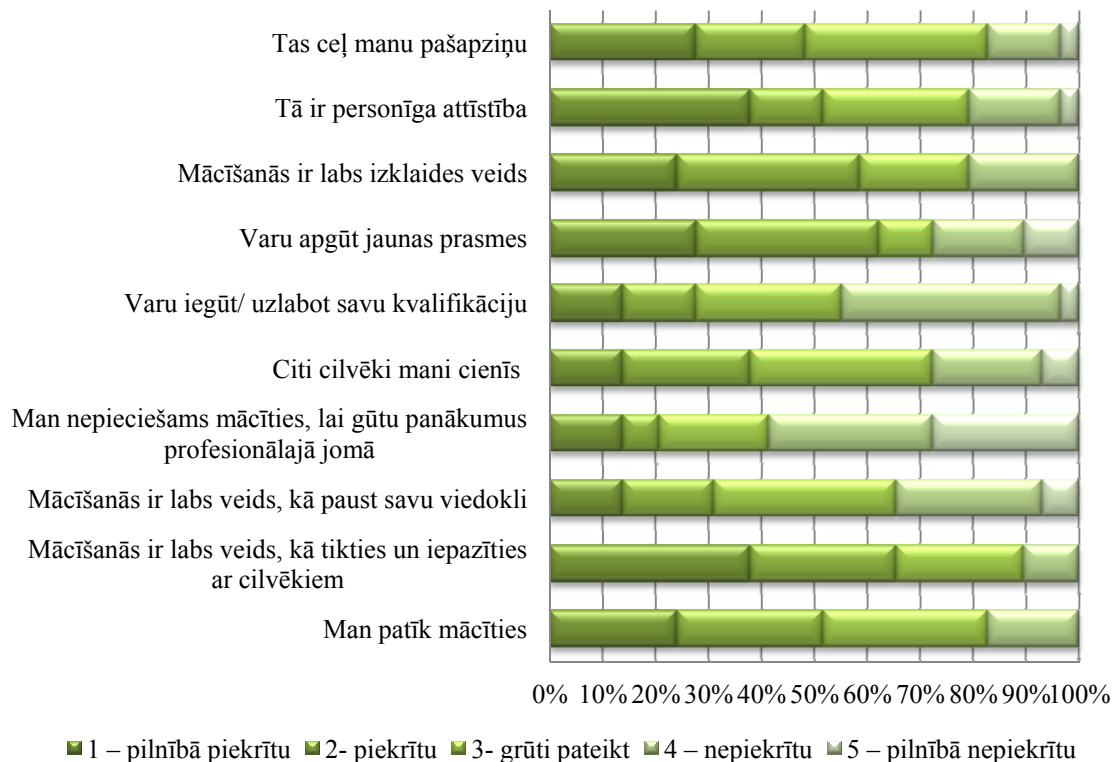
Rezultāti liecina (2.att.), ka 39% svešvalodu apgūst kādā no formālās izglītības iestādēm (skola, augstskola). Pārējiem svešvalodas apgūvē patstāvīgais darbs/ individuālās studijas ir noteicošā mācību forma (41%). Tiek izmantotas arī e-studiju iespējas. Jāatzīmē, ka respondenti tika lūgti novērtēt savu mācīšanās pieredzi caur vairākiem paziņojumiem. Rezultāti liecina, ka lielākā problēma ir tā, ka respondenti nezina, kā efektīvi mācīties svešvalodu (48% no respondentiem).

Izglītības vajadzības un vēlmes cilvēkiem virs 50 *Educational needs and expectations of people over 50*

Šajā aptaujā kopumā piedalījās 41 respondents no Latvijas. Respondenti tika izvēlēti šādi:

- 1) Pēc dzīves vietas (lauki / mazpilsēta / pilsēta): 7-8 respondenti katrā vietā;
- 2) Pēc dzimuma: vismaz 15 sievietes un 15 vīrieši;
- 3) Pēc vecuma: 51-60 gadi - 10 respondenti, 61-70 gadi - 10 respondenti, 71-80 gadi - 5 respondentu un 81+ - 5 respondenti.

Anketā bija vairāki jautājumi, bet viens no tiem par motivāciju mācīties. Bija doti apgalvojumi un respondenti tika aicināti akceptēt vienu no 5 atbildēm: 1 – pilnībā piekrītu, 2- piekrītu, 3- grūti pateikt, 4 – nepiekrītu, 5 – pilnībā nepiekrītu (3.att.).

3.att. Cilvēku vecumā virs 50 mācību motivācija
Figure 3 Learning motivation for people over 50

Pētījuma rezultāti liecina, ka šajā vecuma grupā visnozīmīgākā motivācija dalībai pieaugušo izglītībā ir iespēja tikties un iepazīties ar cilvēkiem, arī izklaides veids. Pie tam, cilvēki vecumā virs 50 mēcās, jo viņiem patīk mācīties un tas ir veids, kā turpināt būt aktīvam. Latvijas respondentiem (60%) patīk mācīties grupās, kur ir vairāk par 5 cilvēkiem.

Aptaujas anketā bija arī vairāki jautājumi par mācību formām un metodēm. 36% no respondentiem apgalvo, ka dod priekšroku mācībām internetā, grāmatas/ drukātus materiālus izmanto 24%, taču vismazāk tiek izmantoti audio un video ieraksti – tikai 12%. 62% no respondentiem dod priekšroku mācībām grupā, bet aci pret aci ar pasniedzēju mācītos tikai 28% respondentu. Šai vecuma grupai nav raksturīgas patstāvīgās studijas, jo tikai 10% respondentu saka, ka labprāt mācās individuāli.

Pieaugušo izglītotāju aptaujas rezultātu analīze *Adult educators' survey results*

Pieaugušo izglītotāju aptauja ir daļa no *Nordplus* projektā „Kā izaicināt pieaugušos mācīt pieaugušos” veiktā pētījuma. Anketa ietver vairākus pieaugušo izglītības aspektus, taču šajā pētījumā ir ietverta tikai divu jautājumu analīze: kā pieaugušo izglītotāji pilnveido savu profesionālo kompetenci un kādas tradicionālās vai innteraktīvās mācību metodes, ko visbiežāk izmanto, atzīst par visefektīvākajām. Anketā tika dotas vairākas atbildes, un respondenti lūgti ranžēt savu viedokli, numurējot secībā 1, 2, 3..., kur 1 - ļoti svarīgi.

Aptaujas rezultāti liecina (5.tabula), ka vispopulārākais profesionālās pilnveides veids ir dažādi kursi un semināri, kā arī dažādi Interneta resursi. Jāatzīmē, ka Latvijas pieaugušo izglītotāju aktivitāte tādos virzienos, kā iesaistīšanās dažādos sociālajos tīklos un Eiropas pieredzes apmaiņas projektos, ir ļoti zema.

5.tabula

Kā pieaugušo izglītotāji pilnveido savu profesionālo kompetenci *How adult educators improve their professional competence*

<i>8 atbilžu varianti jeb 8 rangi</i>	<i>Moda</i>	<i>vidējais</i>
Apmeklēju kursus, seminārus	1	1.85
Izmantoju Interneta resursus	2	2.39
Komunicēju tiešsaistē	2	3.57
Izmantoju bezmaksas metodisko atbalstu / profesionālās pilnveides iespējas darbavietā	2	3.62
Izmantoju bezmaksas iespējas profesionālai pilnveidei ārpus institūcijas, kur strādāju	3	3.69
Pievienojos profesionālajām organizācijām, lai būtu informēts/-a par jaunākajiem notikumiem pieaugušo izglītībā	2	4.19
Iesaistos sociālos tīklos, lai dalītos pieredzē un redzētu ko un kā citi dara	7	4.79
Piedalos Eiropas pieredzes apmaiņas projektos	8	5.17

Atbildes uz jautājumu, kādas tradicionālās vai interaktīvās mācību metodes, ko visbiežāk izmanto, ir visefektīvākās, ir apkoptas 6.tabulā.

6.tabula

Izmantotās tradicionālās vai interaktīvās mācību metodes
Used traditional and interactive teaching methods

<i>10 atbilžu varianti jeb 10 rangi</i>	<i>vidējais</i>	<i>moda</i>
Lekcija	3	1
Prezentācijas	3	2
Spēles	6	8
Grupu darbs	4	3
Darbs pa pāriem	5	2
Prāta vētra	6	3
Darbs pie projekta	6	9
4 aspektu metode	8	10
Radošas aktivitātes	5	1
Interaktīvas metodes	6	10

Tādas populāras metodes kā lekcijas un prezentācijas vairāk tiek pielietotas tradicionālas formālas izglītības ietekmē. Izglītotāju un izglītojamo darba rezultātu novērtēšana arī ievieš korekcijas mācību metožu topā. Darbs mazās grupās (pa pāriem) un prezentāciju sagatavošana ir visnotaļ populāras. Grupu darbu un prāta vētru daži pieaugušo izglītotāji arī ievieto starp populārākajām mācību metodēm. Projekta izstrādes un 4 aspektu metodes ir ļoti specifiskas un pieprasa no izglītotājiem to metodikas pārzināšanu.

Secinājumi
Conclusions

1. Plānojot pieaugušo izglītības procesu, jāņem vērā izglītojamo vecuma psiholoģiskās īpatnības un jāvadās pēc pieaugušo vajadzībām un motivācijas mācīties.
2. Pieaugušo izglītības vajadzības un motivācija dažādos vecuma posmos ir atšķirīga. Vajadzības var iedalīt trīs lielās grupās: profesionālā pilnveide un jaunas prasmes/ zināšanas, lai sekmīgāk iekļautos darba tirgū, pašattīstība un sociālo jautājumu risināšana.
3. Pētījumā apskatītas dažādas mērķa grupas, taču lielākais vairums no respondentiem apgalvo, ka dod priekšroku mācībām grupās, sadarbojoties ar vienaudžiem.
4. Neraugoties uz izglītojamo vēlmi pēc dažādām interaktīvām sadarbības metodēm, Latvijā gan universitātēs, gan pieaugušo izglītībā lekcija un prezentācija ir noteicošās mācību formas.

5. Pieaugušie atšķiras no citiem izglītojamiem ar motivāciju, mācīšanās pieredzi un komunikāciju iespējām. Tas izvirza jaunas prasības arī izglītotājiem un mācīšanas veidiem. Tas ir liels izaicinājums pieaugušo izglītotājiem

Summary

In accordance with the Education Law adult education in Latvia is defined as follows: Adult education includes all types of formal, non-formal and informal education including further and interest education, professional upgrading and in-service training. It is provided to satisfy needs in lifelong education process to support personal development and competitiveness in the labour market regardless of person's age and previous education.

Adult education is a complex question, which in itself contains a conceptual change, not just establishment of educational institutions and adjustment of pedagogy. Adult education gives soil to competitiveness; it deals with social problems and also boosts initiative. Nowadays, everyone can study and acquire new knowledge all it takes is for everyone to find the motivation to do that. When the educational process is planning it is important to know the needs of adults and motivation to learn.

This paper using the theoretical literature analysis method describes adults' psychology and discusses understanding of adult learning needs and motivation to learn. The aim of this research is to identify different age adults' educational needs and motivation to learn, and to identify the learning characteristics (teaching forms and methods that students of different ages prefer). Based on the basis of theoretical knowledge and the author's personal experience in a number of international educational projects and work with adults in Latvia's universities, the article summarizes a number of case studies:

- 1) Latvia University of Agriculture and Riga Technical University part-time and master's degree program students survey on formal education;
- 2) People' aged 18 - 30 who learn foreign language survey;
- 3) Educational needs and expectations of people over 50;
- 4) Adult educators' survey.

The main conclusion from this research - adults are different from other students with motivation, learning experiences, and communication capabilities. This determines new demands for educators and teaching methods. It is a big challenge for adult educators.

At different adults' age stages education needs and motivations are different. They can be divided into three broad categories: professional development and new skills / knowledge for better integration into the labour market, self-development and social issues.

The study includes the different target groups, but the vast majority of the respondents claim that they prefer learning in groups, in collaboration with peers. Despite the students' desire for a variety of interactive methods or cooperation lecture and presentation are paramount in the learning forms in the Latvia universities and adult education. Lecture and practical work mostly dominate at the university that's why students don't have other experience.

Part-time students are more interested in formal education document, but the master's degree students are already motivated to learn and less interested in formal education document also less interested in self-esteem, the main thing - the professional competence.

In language learning the most effective methods is independent work but students do not know how to learn effectively, they do not identify their needs or determine goals.

The study shows that this age group is the most important motivation for participation in adult education is the opportunity to meet other people and entertainment. In addition, people aged over 50 are learning because they enjoy learning and this is a way to continue to be active.

Adults' survey results show that the most popular form for the professional development is a variety of courses and seminars, as well as various Internet resources. It should be noted that the Latvian adult educators' activity in such directions as involvement in various social networks and the exchange of experience in projects is very low

The research was done within the Nordplus Adult Education project "How to challenge an adult to teach an adult" (No AD-2012_1a-28886).

Literatūra **References**

1. Borna, L.E., Ruso, N.F. (2001) *Psiholoģija/ Izturēšanās un tās konteksts* [Psychology / Behaviour and its context] (3. d.). Rīga: RaKa, 276 lpp. (In Latvian)
2. Havighurst, R.J. (1972) *Developmental tasks and education*. (3rd.ed) New York: McKay.
3. Karpova, Ā. (1998) *Personība/ Teorijas un to rādītāji* [Personality / Theories and its indicators]. Rīga: Zvaigzne ABC, 219 lpp. (In Latvian)
4. Liepiņa, S. (1998) *Gerontoloģijas psiholoģiskie aspekti* [Gerontology Psychological aspects]. Rīga: RaKa, 160 lpp. (In Latvian)
5. Students, J. A. *Vispārīgā pedagogģija I daļa* [General Pedagogy]. Rīga: RaKa, 330 lpp. (In Latvian)
6. Svence, G. (1999) *Attīstības psiholoģija* [Developmental Psychology]. Rīga: Zvaigzne ABC, 159 lpp. (In Latvian)
7. Vorobjovs, A. (1996) *Psiholoģijas pamati* [Fundamentals of Psychology]. Rīga: IU Mācību apgāds, 323 lpp. (In Latvian)
8. Vuorinens, R., Tūnala, E. (1999) *Psiholoģijas pamati/ Cilvēka attīstības posmi* [Fundamentals of Psychology / Human Development Stages]. Rīga: Zvaigzne ABC, 151 lpp. (In Latvian)

Mg.math, zinātniskā grāda
pretendente Izglītības vadībā
Anna Vintere

Latvijas Lauksaimniecības universitāte, Lielā iela 2,
Jelgava, LV-3001
e-pasts: Anna.Vintere@llu.lv

Mg.paed. **Sarmīte Čerņajeva**

Rīgas Tehniskā Universitāte, Inženiermatemātikas
katedra, Rīga, Meža ¼, Rīga LV – 1048
e-pasts: sarmite.cernajeva@inbox.lv

Mg.sc.ing., Mg.paed.
Jelena Koroļova

Latvijas Lauksaimniecības universitāte, Lielā iela 2,
Jelgava, LV-3001
e-pasts: Jelena.Korolova@llu.lv